

Shaw, H. G. Wells, Beatrice Potter et al., se je rekrutirala iz drobne buržoazije, zaradi česar so bili v času šolanja kljub briljantnosti obsojeni na manj pomembne institucije, saj so bile najvišje (gnezdo intelektualne aristokracije) zanje finančno nedostopne. Njihov boj izhaja iz te socialne bariere, ki jim je onemogočala vertikalno mobilnost, obenem pa jih je vodila tudi po poti številnih neformalno pridobljenih znanj. Vendar pa je v Angliji razvoj tega boja potekal nekoliko drugače; zaradi številnih novih revij in medijev so se tu intelektualcem ponujala mesta, ki so kljub vsemu omogočala relativno dobro napredovanje in kasneje tudi solidne pozicije za plasiranje reformnih zahtev. Zaradi tega okvira dostopnih možnosti za *socialno permeabilnost* so angleški intelektualci bližje reformističnemu kakor revolucionarnemu idealu.

V Španiji je bil razvoj intelektualcev kot politične sile na koncu 19. stoletja soroden tistemu v Franciji, kar je nedvomno tudi učinek sosedstva, kulturnih menjav in pripadnosti latinski ter evropski katoliški skupnosti. Četudi je bila okoli leta 1900 situacija v Španiji težavna (nepismenih je bilo 63,7 %, dežela pa pretežno ruralna; Charle, 1996: 328), so si intelektualci v mestih zelo prizadevali stopiti v stik z ljudstvom. Dejstvo pa je bilo, da so bili družbeni pogoji za to precej slabši kakor v Franciji (velika ovira je bila že sama nepismenost populacije, druga pa močna konservativna liga katolikov, ki je obvladovala intelektualno vzgojo višjih slojev in ljudstva). Zaradi močne centralizacije in konservativne zaprtosti za raziskave, ki niso bile posvečene, pravi Christophe Charle (1996: 329), španske univerze niso bile oporišča za intelektualne aktivnosti. Prav zaradi tega je intelektualni boj s konca 19. stoletja v Španiji povzel obliko izobraževanja ljudstva v duhu razsvetljenstva zoper cerkveno družbeno hegemonijo, za razširitev sfere javnih svoboščin ter za intelektualno odpiranje v druge dežele in proti državnemu in vojaškemu primežu (ibid.). V času nacionalne krize (po porazu z ZDA 1898) se je vzpostavil ugoden politični okvir za reformistični projekt v smeri modernizacije Španije (tedaj se tudi pojavi *generacija 98*), znotraj katerega so španski intelektualci okrepili nekaj pomembnih španskih institucij (*Athénée*, založniške hiše, kakršna je Španija moderna, pa revije *Germinal*, *Revista blanca* itn.) in jih opremili za propulzivno mednarodno kulturno menjavo. Angažirani španski intelektualci niso imeli zadržkov pri kritičnih objavah svojih pogledov v dnevnem časopisju, ki je veljalo za tribuno – forum (tako sta Leopoldo Alas in Miguel de Unamuno objavila prek 2500 časopisnih prispevkov). Za razliko od Francije, kjer je intelektualna mobilizacija v času afere Dreyfus potekala predvsem v pariški regiji, pa so se v Španiji kot kraji inovacije in pomembnih družbenih premikov izka-